

HØJESTERETS DOM

afsagt tirsdag den 15. juni 2021

Sag 51/2020

(1. afdeling)

Anklagemyndigheden

mod

A

(advokat Kåre Pihlmann, beskikket),

B

(advokat Jørn Brandenhoff Schmidt, beskikket),

C

(advokat Jane Ranum, beskikket),

D

(advokat Erbil G. E. Kaya, beskikket),

E

(advokat Hanne Reumert, beskikket),

F

og

G

(advokat Karoline Normann, beskikket for begge)

I tidligere instanser er afsagt dom af Retten i Kolding den 6. september 2018 (2-6162/2017, 3-6164/2017, 2-6165/2017, 3-6173/2017, 2-6175/2017, 3-6177/2017 og 2-6178/2017) og af Vestre Landsrets 6. afdeling den 8. januar 2020 (V.L. S-1895-18).

I pådømmelsen har deltaget fem dommere: Thomas Rørdam, Lars Hjortnæs, Oliver Talevski, Anne Louise Bormann og Jørgen Steen Sørensen.

Påstande

Dommen er anket af A, B, C, D, E, F og G (herefter ”de erstatningsøgende”) med påstand om ophævelse af landsrettens dom og hjemvisning af sagen til fornyet behandling i landsretten.

De erstatningssøgende har subsidiært påstået følgende:

A: betaling af 340.900 kr. med tillæg af rente, mere subsidiært et mindre beløb.

B: betaling af 390.994,36 kr. med tillæg af rente, mere subsidiært et mindre beløb.

C: betaling af 531.913,53 kr. med tillæg af rente, mere subsidiært et mindre beløb.

D: betaling af 526.730,77 kr. med tillæg af rente, mere subsidiært et mindre beløb.

E: betaling af 934.107,14 kr. med tillæg af rente, mere subsidiært et mindre beløb.

F: betaling af 280.700 kr. med tillæg af rente, mere subsidiært et mindre beløb.

G: betaling af 153.600 kr. med tillæg af rente, mere subsidiært et mindre beløb.

Anklagemyndigheden har påstået stadfæstelse.

Supplerende sagsfremstilling

Det fremgår af landsrettens retsbog for 6. januar 2020, at de erstatningssøgende for landsretten gjorde gældende, at landsdommer Jens Røn var inhabil, idet han tidligere har været statsadvokat hos Rigsadvokaten.

Af landsrettens kendelse af samme dato fremgår om dette spørgsmål:

”Landsdommer Jens Røn har i ca. 1 år og 4 måneder ikke arbejdet som statsadvokat hos Rigsadvokaten, og han har ikke under sin ansættelse hos Rigsadvokaten deltaget i behandlingen af de konkrete sager, som nu er til pådømmelse. Han har heller ikke på de tidspunkter, hvor der blev truffet afgørelser, været ansat i eller tilknyttet den afdeling, hvori afgørelserne er blevet truffet.

Under disse omstændigheder er landsdommer Jens Røn ikke inhabil.

THI BESTEMMES:

Landsdommer Jens Røn skal ikke vige sit sæde.”

Der er for Højesteret fremlagt oplysninger om Rigsadvokatens interne struktur og opgavefordeling på tidspunktet for Rigsadvokatens afgørelser om nægtelse af erstatning i de foreliggende sager. Heraf fremgår bl.a., at Jens Røn var chef for Rigsadvokatens Kvalitetsafdeling, som var en af Rigsadvokatens i alt tre afdelinger. Det fremgår også, at sager om erstatning i anledning af strafferetlig forfølgning hørte under en anden af Rigsadvokatens afdelinger (Retsafdelingen) med en anden statsadvokat som chef.

Det er endvidere oplyst, at Jens Røn ikke deltog i behandlingen af de foreliggende sager, men at der i sagsbehandlingen medvirkede en studentermedhjælper fra Rigsadvokatens fælles studentersektion, som organisatorisk hørte under en enhed i Kvalitetsafdelingen. Det er i den forbindelse oplyst, at den pågældende studentermedhjælper ved behandlingen af sagerne alene var undergivet instruktion af Retsafdelingen.

Retsgrundlag

Efter artikel 6, stk. 1, 1. pkt., i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention har enhver ret til en retfærdig og offentlig rettergang inden en rimelig frist for en uafhængig og upartisk domstol, der er oprettet ved lov, når der skal træffes afgørelse enten i en strid om hans borgerlige rettigheder og forpligtelser eller angående en mod ham rettet anklage for en forbrydelse.

Særligt med hensyn til kravet om en upartisk domstol har Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol flere gange taget stilling til betydningen af, at en dommer, der behandler straffesager, tidligere har været ansat i anklagemyndigheden.

Menneskerettighedsdomstolens dom af 1. oktober 1982 i sag 8692/79 (Piersack mod Belgien) angår et tilfælde, hvor en dommer i en straffesag tidligere havde været ansat i den belgiske anklagemyndighed. Dommeren (Mr. Van de Walle) havde ikke i anklagemyndigheden deltaget i behandlingen af den pågældende sag, men han havde været chef for den enhed i den lokale anklagemyndighed i Bruxelles, som havde rejst tiltale. Spørgsmålet var, om domstolen under disse omstændigheder kunne anses for upartisk. Herom udtalte Menneskerettighedsdomstolen bl.a. (præmis 30-32):

”30. Whilst impartiality normally denotes absence of prejudice or bias, its existence or otherwise can, notably under Article 6 § 1 (art. 6-1) of the Convention, be tested in various ways. A distinction can be drawn in this context between a subjective approach, that is endeavouring to ascertain the personal conviction of a given judge in a given case, and an objective approach, that is determining whether he offered guarantees sufficient to exclude any legitimate doubt in this respect.

(a) As regards the first approach, the Court notes that the applicant is pleased to pay tribute to Mr. Van de Walle's personal impartiality; it does not itself have any cause for doubt on this score and indeed personal impartiality is to be presumed until there is proof to the contrary (see the *Le Compte, Van Leuven and De Meyere* judgment of 23 June 1981, Series A no. 43, p. 25, § 58).

However, it is not possible to confine oneself to a purely subjective test. In this area, even appearances may be of a certain importance (see the *Delcourt* judgment of 17 January 1970, Series A no. 11, p. 17, § 31). As the Belgian Court of Cassation observed in its judgment of 21 February 1979 (see paragraph 17 above), any judge in respect of whom there is a legitimate reason to fear a lack of impartiality must withdraw. What is at stake is the confidence which the courts must inspire in the public in a democratic society.

(b) It would be going too far to the opposite extreme to maintain that former judicial officers in the public prosecutor's department were unable to sit on the bench in every case that had been examined initially by that department, even though they had never had to deal with the case themselves. So radical a solution, based on an inflexible and formalistic conception of the unity and indivisibility of the public prosecutor's department, would erect a virtually impenetrable barrier between that department and the bench. It would lead to an upheaval in the judicial system of several Contracting States where transfers from one of those offices to the other are a frequent occurrence. Above all, the mere fact that a judge was once a member of the public prosecutor's department is not a reason for fearing that he lacks impartiality; the Court concurs with the Government on this point.

(c) The Belgian Court of Cassation, which took Article 6 § 1 (art. 6-1) into consideration of its own motion, adopted in this case a criterion based on the functions exercised, namely whether the judge had previously intervened "in the case in or on the occasion of the exercise of... functions as a judicial officer in the public prosecutor's department". It dismissed Mr. Piersack's appeal on points of law because the documents before it did not, in its view, show that there had been any such intervention on the part of Mr. Van de Walle in the capacity of senior deputy to the Brussels procureur du Roi, even in some form other than the adoption of a personal standpoint or the taking of a specific step in the process of prosecution or investigation (see paragraph 17 above).

(d) Even when clarified in the manner just mentioned, a criterion of this kind does not fully meet the requirements of Article 6 § 1 (art. 6-1). In order that the courts may inspire in the public the confidence which is indispensable, account must also be taken of questions of internal organisation. If an individual, after holding in the public prosecutor's department an office whose nature is such that he may have to deal with a given matter in the course of his duties, subsequently sits in the same case as a judge, the public are entitled to fear that he does not offer sufficient guarantees of impartiality.

31. This was what occurred in the present case. In November 1978, Mr. Van de Walle presided over the Brabant Assize Court before which the Indictments Chamber of the Brussels Court of Appeal had remitted the applicant for trial. In that capacity, he enjoyed during the hearings and the deliberations extensive powers to which, moreover, he was led to have recourse, for example the discretionary power conferred by Article 268 of the Judicial Code and the power of deciding, with the other judges, on the guilt of the accused should the jury arrive at a verdict of guilty by no more than a simple majority (see paragraphs 13-14 and 20-21 above).

Yet previously and until November 1977, Mr. Van de Walle had been the head of section B of the Brussels public prosecutor's department, which was responsible for the prosecution instituted against Mr. Piersack. As the hierarchical superior of the deputies in charge of the file, Mrs. del Carril and then Mr. De Nauw, he had been entitled to revise any written submissions by them to the courts, to discuss with them the approach to be adopted in the case and to give them advice on points of law (see paragraph 19 above). Besides, the information obtained by the Commission and the Court (see paragraphs 9-11 above) tends to confirm that Mr. Van de Walle did in fact play a certain part in the proceedings.

Whether or not Mr. Piersack was, as the Government believe, unaware of all these facts at the relevant time is of little moment. Neither is it necessary to endeavour to gauge the precise extent of the role played by Mr. Van de Walle, by undertaking further enquiries in order to ascertain, for example, whether or not he received the covering note of 4 February 1977 himself and whether or not he discussed this particular case with Mrs. del Carril and Mr. De Nauw. It is sufficient to find that the impartiality of the "tribunal" which had to determine the merits (in the French text: "bien-fondé") of the charge was capable of appearing open to doubt.

32. In this respect, the Court therefore concludes that there was a violation of Article 6 § 1 (art. 6-1).”

Menneskerettighedsdomstolens dom af 3. december 2019 i sag 54574/07 (Paunovic mod Serbien) angår et tilfælde, hvor en dommer i en straffesag tidligere havde været ansat i den serbiske anklagemyndighed. Dommeren (B.K.) havde ikke i anklagemyndigheden deltaget i behandlingen af den pågældende sag, men han havde været ansat i den lokale anklagemyndighed (Aleksinac Municipal Public Prosecutor's Office), som havde rejst tiltale i sagen. I modsætning til sag 8692/79 (Piersack mod Belgien) havde han imidlertid ikke haft en stilling, der indebar beslutningskompetence eller på anden måde beføjelser i sagen. Spørgsmålet var, om domstolen under disse omstændigheder kunne anses for upartisk. Herom udtalte Menneskerettighedsdomstolen bl.a. (præmis 37-43):

“37. According to the Court's case law, the fact that a judge has acted in different capacities in the same case may in certain circumstances compromise a tribunal's impartiality. In Piersack (cited above, §§ 30-31) the fact that a judge had presided over a criminal trial after having been the head of the public prosecutor's office in charge of the prosecution in the same case was capable of casting doubt on the tribunal's impartiality, in breach of Article 6 § 1 of the Convention.

...

ii. Application of those principles to the present case

38. Turning to the circumstances of the present case, the Court observes that the applicant was sentenced to six months' imprisonment for dangerous driving by the Aleksinac Municipal Court following his indictment by the Aleksinac Municipal Public Prosecutor's Office (see paragraphs 6 and 7 above). His appeal was dismissed by the bench of the Niš District Court at second-instance. The Court notes that the applicant's fear of a

lack of impartiality in the instant case stemmed from the fact that Judge B.K. held the position of deputy municipal public prosecutor in the Aleksinac Municipal Public Prosecutor's Office at the time of the applicant's indictment for the offence in question by that same office, and later took part in the second-instance criminal proceedings against the applicant as the judge rapporteur (see paragraph 9 above).

...

41. The Court further recalls that the fact that a judge previously in his career has acted as a public prosecutor is not in itself a reason for fearing that he lacks impartiality (see Piersack, cited above, § 30(b), and K. v. Denmark (dec.), no. 19524/92, Commission decision of 5 May 1993), nor it is the case when a judge was once an officer of the public prosecutor's department in a case that has been examined initially by that department, when the judge in question had never had to deal with that case himself or herself (Piersack, *ibid.*). As regards the judge B.K.'s earlier position, the Court considers that in the present case Judge BK. did not in fact play a dual role in the single set of proceedings which forms the object of the present application. The information provided by the Government (see paragraph 30 above) confirms that Judge B.K. had not been actively or formally involved in the preparatory stages of the criminal proceedings or in the drafting of the indictment by the prosecutor's office. In contrast with Piersack (cited above), which concerned a judge who had previously performed the duties of senior deputy to the public prosecutor and had had the power to supervise the activities of the deputy prosecutors, in the present case Judge B.K. had in no way been hierarchically superior to the deputy prosecutors acting in the applicant's case, nor had he given them any instruction on how to act. He had neither authority to review or correct submissions of other deputies nor authority to affect the activities of the deputies acting in the applicant's case in any way.

...

42. While the Court emphasises the importance of "appearances" in this context (see the case-law quote in paragraph 35 above), it finds that the judge's connection to the prosecution in the present case was remote and it is not persuaded that the mere fact that B.K. was a member of the prosecutor's office at the time that the applicant was indicted is sufficient to raise doubts as to the independence and impartiality of the second-instance court. In the light of the foregoing, the Court, like the Supreme Court, does not consider that the applicant's fears with regard to this Judge's impartiality were objectively justified.

43. Consequently, the Court considers that there has been no violation of Article 6 of the Convention."

Anbringender

De erstatningssøgende har anført navnlig, at landsrettens dom skal ophæves, og sagen hjemvises til fornyet behandling, da der foreligger omstændigheder, som er egnet til at rejse tvivl om landsdommer Jens Røns fuldstændige upartiskhed, jf. retsplejelovens § 61.

Bestemmelsen i § 61 skal fortolkes i overensstemmelse med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6, stk. 1, og ifølge praksis fra Menneskerettighedsdomstolen skal en dommer ikke kun fungere uafhængigt, men også fremtræde uafhængigt. På tidspunktet for Rigsadvokatens afgørelser i sagen var Jens Røn statsadvokat hos Rigsadvokaten, og han kun-

ne dermed i landsretten fremtræde forudindtaget. Det er uden betydning, at han ikke konkret var inddraget i behandlingen af erstatningskravet, og at han ikke var placeret i den afdeling hos Rigsadvokaten, der behandlede kravet. Jens Røn var en fremtrædende repræsentant for anklagemyndigheden og tegnede i offentligheden jævnligt Rigsadvokaten i forskellige anklagerfaglige spørgsmål.

Hvis der ikke er grundlag for hjemvisning af sagen, skal de som følge af den frifindende dom i Retten i Kolding tilkendes erstatning for uberettiget frihedsberøvelse. Det følger af uskyldsfornodningen i Menneskerettighedskonventionens artikel 6, stk. 2, at en frifindelse som tungtvejende hovedregel skal føre til erstatning, idet der ellers opretholdes en skyldformodning. Der foreligger ikke konkret egen skyld, som kan begrunde nedsættelse eller nægtelse af erstatning. Egen skyld kan herunder ikke begrundes med de samme forhold, som udgjorde mistankegrundlaget i sagen.

I hvert fald kan eventuel egen skyld kun begrunde nedsættelse, og ikke nægtelse, af erstatning. Nægtelse af erstatning må således forudsætte, at frihedsberøvelsen i alt væsentligt var begrundet i de erstatningssøgendes forhold, og det er ikke tilfældet. Det var ikke påregneligt for de erstatningssøgende, at varetægtsfængslingen ville blive udstrakt til tiden efter efterforskningens afslutning, hvor det burde have stået anklagemyndigheden klart, at der ikke forelå bevis for strafbart forsøg.

Anklagemyndigheden har anført navnlig, at der ikke foreligger omstændigheder, som er egnet til at rejse tvivl om landsdommer Jens Røns fuldstændige upartiskhed, jf. retsplejelovens § 61, sammenholdt med artikel 6, stk. 1, i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention.

Landsdommer Jens Røn deltog under sin ansættelse hos Rigsadvokaten ikke i behandlingen af de konkrete erstatningssager, og han var på tidspunktet for afgørelserne ikke ansat i eller tilknyttet den afdeling, hvor afgørelserne blev truffet. Hans tidligere ansættelse er derfor ikke egnet til at rejse tvivl om hans fuldstændige upartiskhed. Selve det forhold, at han tidligere har været ansat i anklagemyndigheden, medfører ikke inhabilitet. Det kan heller ikke tillægges betydning, at Jens Røn jævnligt repræsenterede Rigsadvokaten i offentligheden.

For så vidt angår spørgsmålet om erstatning har de erstatningssøgende udvist en sådan grad af egen skyld, at de ikke har krav på erstatning, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 3. Det fremgår således af Retten i Koldings dom af 22. december 2016 i straffesagen, at retten fandt det ube-

tænkeligt at lægge til grund, at en eller flere af de erstatningssøgende tog initiativ til turen til Danmark med kendskab til, at der i Fredericia Havn stod en container med en betydelig mængde narkotika, og at alle erstatningssøgende på et tidspunkt under turen eller kort efter ankomsten fik kendskab til, at omdrejningspunktet for turen var denne container. De erstatningssøgende havde desuden rekognosceret efter containeren i området omkring Fredericia Havn. De har derfor ved deres adfærd forud for strafforfølgningen udvist en så uforsigtig og mistankepådragende adfærd, at de måtte påregne frihedsberøvelse, herunder langvarig varetægtsfængsling. De har endvidere undladt at rense sig for mistanke, selv om de i kraft af sagens omstændigheder havde særlig anledning til det. Der er heller ikke grundlag for at imødekomme erstatningskravene delvist.

Højesterets begrundelse og resultat

Sagens baggrund og problemstillinger

I april 2016 blev de erstatningssøgende tiltalt for at have forsøgt at lokalisere og sætte sig i besiddelse af 310 kg kokain fra en container i Fredericia Havn og udføre kokainen fra Danmark. Ved Retten i Koldings dom af 22. december 2016 blev de frifundet. De havde alle i en periode forud for dommen været varetægtsfængslet og krævede som følge heraf erstatning.

Ved landsrettens dom i den foreliggende sag blev anklagemyndigheden frifundet for påstandene om erstatning. Sagen angår for Højesteret, om landsdommer Jens Røn i den forbindelse var inhabil, således at dommen skal ophæves, og sagen hjemvises til ny behandling i landsretten. Hvis dette ikke er tilfældet, angår sagen endvidere, om der er grundlag for at tilkende erstatning for frihedsberøvelsen.

Inhabilitet

Efter retsplejelovens § 61 må ingen handle som dommer i en sag, når der i øvrigt – dvs. uden for de tilfælde, der er nævnt i lovens § 60 – foreligger omstændigheder, som er egnet til at rejse tvivl om dommerens fuldstændige upartiskhed. Som anført i bl.a. Højesterets dom af 11. september 2015 (UfR 2016.149) har bestemmelsen i § 61 et dobbelt formål, nemlig dels at undgå reel risiko for, at afgørelsen i den konkrete sag påvirkes af uvedkommende hensyn, dels at undgå, at der hos parterne eller i omverdenen opstår mistillid til upartiskheden hos bl.a. de dommere, der skal medvirke i sagen. Det sidstnævnte indebærer, at en dommer er inhabil, hvis der på grund af dommerens tilknytning til sagen eller dens parter kan rejses tvivl om dommerens fuldstændige upartiskhed. For at føre til inhabilitet skal tvivlen være rimeligt be-

grundet i objektive omstændigheder. Bestemmelsen i § 61 skal i øvrigt fortolkes i lyset af artikel 6, stk. 1, i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, hvorefter enhver har ret til rettergang for en upartisk domstol, og den hertil relaterede praksis fra Menneskerettighedsdomstolen.

På tidspunktet for Rigsadvokatens afgørelser om nægtelse af erstatning i de foreliggende sager var Jens Røn statsadvokat hos Rigsadvokaten. Det er oplyst, at han ikke deltog i behandlingen af sagerne. Det er også oplyst, at sagerne henhørte under og blev behandlet af en anden afdeling hos Rigsadvokaten end den, som Jens Røn var chef for, og det må herefter lægges til grund, at Jens Røn heller ikke havde overordnet ansvar for sagerne, herunder med kompetence til at gribe ind i behandlingen af dem eller på anden måde påvirke deres udfald.

Under disse omstændigheder kan det ikke antages at være i strid med Menneskerettighedskonventionens artikel 6, at Jens Røn har deltaget i landsrettens behandling af den foreliggende sag, jf. bl.a. dom af 1. oktober 1982 i sag 8692/79 (Piersack mod Belgien), præmis 30-32, og dom af 3. december 2019 i sag 54574/07 (Paunovic mod Serbien), præmis 37-43. Det kan ikke føre til andet resultat, at Jens Røn i en række tilfælde i interviews mv. har udtalt sig på vegne af Rigsadvokaten i forskellige anklagerfaglige spørgsmål.

Der er ikke grundlag for at forstå retsplejelovens § 61 således, at bestemmelsen i tilfælde som det foreliggende fører til inhabilitet i videre omfang, end hvad der følger af artikel 6, og Højesteret tiltræder herefter, at landsdommer Jens Røn ikke var inhabil i sagen.

Erstatning

Som anført af landsretten har de erstatningssøgende som udgangspunkt krav på erstatning for den frihedsberøvelse, de har været udsat for, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 1. Spørgsmålet er, om erstatningen skal nedsættes eller nægtes som følge af, at de erstatningssøgende selv har givet anledning til frihedsberøvelsen, jf. § 1018 a, stk. 3.

Højesteret finder, at det under de foreliggende omstændigheder er uden betydning, at de erstatningssøgende ikke ønskede at udtale sig under hovedforhandlingen i straffesagen, at nogle af de erstatningssøgende heller ikke i øvrigt ønskede at udtale sig under sagen, og at nogle af dem afgav urigtige forklaringer om formålet med turen til Danmark. Højesteret lægger vægt på, at forklaringer på linje med bevisresultatet i Retten i Koldings dom af 22. december 2016

ikke kan antages at ville have medført, at de erstatningssøgende ikke var blevet frihedsberøvet, eller at de var blevet løsladt.

Af de grunde, som landsretten i øvrigt har anført, tiltræder Højesteret, at de erstatningssøgende forud for strafforfølgningen har udvist en så mistankepådragende adfærd, at de måtte påregne risiko for bl.a. langvarig varetægtsfængsling som sket. Højesteret tiltræder herefter, at der foreligger en sådan grad af egen skyld, at de erstatningssøgende ikke har krav på erstatning, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 3.

Konklusion

Højesteret stadfæster dommen.

Thi kendes for ret:

Landsrettens dom stadfæstes.

A, B, C, D, E, F og G skal hver især betale de af sagens omkostninger for Højesteret, der vedrører dem.